

OSMANLI Türk imparatorluğu'nun yıkılış sürecine girdiği dönemde filizlenme aşamasından yükselme aşamasına geçen fikir akımlarının başında Türkçülük, başka bir deyişle Türk milliyetçiliği gelmekteydi. Osmanlıcılığın imparatorluğu kurtaramadığı, İslamcılığın da özellikle 2. Abdülhamid'in tahtan indirilmesinden sonra inişe geçtiği bu süreçte Türk milliyetçiliğini güçlendiren olaylar zinciri art arda hızla gelişmeye başlamıştı. Bir tarafta Balkanlar'da yaşanan askeri hezimetler, toprak kayıpları ve çok zor şartlar altında İstanbul'a doğru yaşanan kitlesel göç hareketleri, kırılan milli onur, gittikçe ağırlaşan ekonomik sorunlar diğer taraftan bu zor şartların daha da belirginleştirdiği azınlıkların ekonomik hayata tam hakimiyetlerine duyulan derin ve yaygın tepkiler, Türk milli kimliğini hızla günyüzüne çıkarmaya başlayan edebiyat ve eğitim faaliyetlerinin hızlandırdığı milli uyanış. Bütün bunlar milliyetçiliğin her türünü ateşleyen, geliştiren ciddi etkenlerdi.

Gelişen milliyetçilik hareketleri meselenin ekonomik boyutunu canlandırtmak için "**Ey Türk Zenginleş**" çağrısını her yerde ve her fırsatta ifade ediyordu. Bu çağrının amacı; çiftçilik, memurluk ve askerlik alanlarında meşguliyetini yoğunlaştırmış olan Türkleri ticarete, zanaatkarlığa ve yeni yeni uç vermeye başlayan sanayiciliğe yöneltmekti.

Söz konusu alanlar yüzyıllardan beri imparatorluğun Türk olmayan unsurları, özellikle Yahudi, Rum ve Ermenilerin kontrolündeydi ve bu unsurlar imparatorluğun yıkılma sürecine girmesiyle birlikte emperyalist ülkelere tehlikeli bir şekilde yakınlaşmışlardı. Bu durum sonu mağlubiyetle biten savaşların da etkisiyle asli unsuru oluşturan Türklerde ciddi bir tepki oluştuyordu.

İmparatorluğun yıkılması ve nihayet Kurtuluş Savaşı'nın verilmesinden sonra Lozan'da başlayan görüşmeler sırasında İngiltere Türkiye'den ekonomik imtiyazlar talep etti. Lozan görüşmelerine ara verildiği sırada Atatürk 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de "Türkiye İktisat Kongresi"ni topladı..

Misak-ı Milli sınırları içinde hür ve bağımsız olarak yaşamak için her zeminde başarılı bir mücadele veren Türk milletinin kazandığı zaferlerin ekonomik zaferlerle de taçlandırılması gerekiyordu. İzmir'de toplanan 1. "Türkiye İktisat Kongresi"ni de bunun yolları üzerinde önemli tartışmalar yapıldı, ciddi kararlar alındı.

İzmir Türkiye İktisat Kongresi

17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında İzmir'de eski Banka-Han olan binada yapıldı. İktisat vekili Mahmut Esat (Bozkurt) Bey'in 13 Şubat 1923 tarihinde verdiği beyanata göre Türkiye İktisat Kongresi "Hükümetin Delaleti" ile toplanmıştır. Anadolu Ajansı 13 Şubat 1923'de Mahmut Esat (Bozkurt) Bey, aynı beyanat da Kongrenin amacını şu şekilde belirtmektedir : "Bu Kongreyi millet ve memleketimizin kabiliyet ihtiyacat-ı iktisadiye sini elbirliği ile tetkik ederek ona göre bir ittila usulü vaz ve tetkik eylemek aynı zamanda memleketimizin muhtelif ve şimdiye kadar yek diğerine yabancı kalmış iktisat amillerinin birbiri ile tanıştırmak için açıyoruz". Kongrede ele alınacak sorunlardan bazılarını Kongre Heyeti; Türkiye'de kredi meselesi, İstihsalin tanzimi, Gümrük meselesi, Vergiler, Vesait-i Nakliye başlıkları altında ayrıntılı bir rapor şeklinde işleyerek; 23 Şubat 1923'de yayınlamıştır. Türkiye'nin çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi zümrelerinden seçilen 1135 üyenin katıldığı bu kongrede bir Misak-ı iktisadi ile çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi gruplarının hazırladıkları "İktisadi Esaslar" tartışıldı ve kabul edildi. İzmir'in kurtuluşundan 5 ay sonra ve Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından 4 ay önce toplanan Türkiye İktisat Kongresi Anadolu kurtuluş hareketinin iktisadi yönünü göstermesi bakımından, son derece önemlidir. Anadolu Ajansı'nın 5 Mart 1923 tarihli bir haberinde; "tab ve neşredilecek bilumum kitapların ilk sahifelerinde Misak-ı İktisadi esasları gayet okunaklı bir surette yazılacaktır. Kongre Divanınca bu babda alakadarına tebligat icrasına karar verilmiştir" denilmesine rağmen iktisat kongresi ile ilgili tebliğler sadece Osmanlıca "İktisat Esaslarımız" adlı bir kitapçık ta yayınlanmıştır. Kongreye her kazadan gönderilen sekiz kişi Atatürk'ün açılış nutkunda belirttiği üzere milleti temsil ediyor ve delegelerin söyleyeceklerine itibar edeceklerini bildiriyordu. Tüm bunlara rağmen, toprağa sahip olmadan çalışan ortakçı ve yarıcının kongrede tam olarak temsil edilemediği de aşıkardır. Öte yandan işçi grubunun iktisat esaslarının 34. maddesi tarım işçilerinin ve toprağa sahip olmayan köylünün kongrede temsil olunmadığı kanısını doğrulayacak niteliktedir. Bu maddeye göre "Ziraat işlerinde kullanılan işçiler yukarıdaki (işçi grubunun iktisat esaslarını içeren) maddelerin ahlakından müstesnadır." Bir başka deyimle ,Kongrede sanayi ve işçilerini temsil edenler, tarım işlerinde çalışıp Kongrede temsil edilemeyen işçilerin çıkarlarını savunmayı düşünmemişlerdir. Eldeki belgelerden anlaşıldığına göre Kurtuluş Savaşı'nın sürüp gittiği yıllarda bile Ankara Hükümeti imkanlar ölçüsünde sosyo-ekonomik konularla ilgilenir ve uğraşırken, bu arada madencilik konusuyla da ilgilenmiş, özellikle Zonguldak Kömür Havzası'ndaki durum gözden kaçmamıştır. Kongrede bu duruma da değinilmiştir. Bu kongrede alınan kararların çoğu zamanla tatbik edilmişse de, özellikle tarımla ilgili maddeler günümüzde dahi tam anlamıyla amacına ulaştırılamamıştır. Netice itibariyle, İzmir İktisat Kongresi ile başlayan bir fikri gelişmenin oluşması, ekonomik envanterlerin belirlenmesi, model arayışları ve belli ölçüde uygulamaya başlama dönemidir. Bu dönemde ekonominin sahip oldukları ve olmadıkları belirlenmiş, ekonomik hedefler tayin edilmiş, karma ekonomi modelinin temelleri hazırlanmıştır. 17 Şubat - 4 Mart 1923 tarihlerinde İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresinin en önemli kararlarını şöyle sıralamak mümkündür. 1. Hammaddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dalları kurulması ,2. El işçiliğinden ve küçük imalattan süratle fabrikaya veya büyük işletmeye geçilmelidir,3. Devlet yavaş yavaş iktisadi görüşleri de olan bir organ haline gelmeli ve özel sektörler tarafından kurulamayan teşebbüsler devletçe ele alınmalıdır.4. Özel teşebbüslere kredi sağlayacak bir Devlet Bankası kurulmalıdır.5. Dış rekabete dayanabilmek için sanayinin toplu ve bütün olarak

kurulması gerekir.6. Yabancıların kurdukları tekellerden kaçınılmalıdır.7. Sanayinin teşviki ve milli bankaların kurulması sağlanmalıdır.8. Demiryolu inşaat programına bağlanmalıdır.9. İş erbabına amele değil, işçi denmelidir.10. Sendika hakkı tanınmalıdır.

Misak-ı İktisadi

Saat 10'da başlayıp, 11,15 de kapanan ilk oturumda alınan aşağıdaki genel kararlar, şöyledir

Madde-1: Türkiye, milli sınırları dahilinde, lekesiz bir bağımsızlık ile, dünyanın barış ve gelişme unsurlarından biridir.

Madde-2: Türkiye halkı egemenliğini, kanı ve canı pahasına elde ettiğinden, hiçbir şeye feda etmez; ve milli hakimiyete dayanan meclis ve hükümetine her zaman destek verir.

Madde-3: Türkiye halkı, tahrip etmez; imar eder. Bütün emeği ekonomik yönden ülkeyi yükseltmek amacına yöneliktir.

Madde-4: Türkiye halkı, tükettiği malı olabildiğince kendi yetiştirir. Çok çalışır, zamanda, parada ve ithalatta savurganlıktan kaçır. Milli üretim için yeri geldiğinde geceli gündüzlü çalışır.

Madde-5: Türkiye halkı, servet olarak bir altın hazinesi üzerinde oturduğunun bilincindedir. Ormanlarını evladı gibi sever, bunun için ağaç bayramları yapar; yeniden orman yetiştirir. Madenleri kendi ulusal üretimi için işletir ve servetlerini herkesten fazla tanımaya çalışır.

Madde-6: Hırsızlık, yalancılık, ikiyüzlülük ve tembellik en büyük düşmanımız; taassuptan uzak dindarca bir anlayış her yerde ilkemizdir. Her zaman faydalı yenilikleri severek alırız. Türkiye halkı kutsallığına, topraklarına, şahıslarına ve mallarına karşı yapılan düşmanca propagandalardan nefret eder ve bunlarla mücadeleyi hep bir görev bilir.

Madde-7: Türkler, bilgelik ve yetenek aşığıdır. Türk, her yerde hayatını kazanabilecek şekilde yetişir; fakat her şeyden önce ülkesinin malıdır. Eğitime verdiği yücelik dolayısıyla (Mevlûdu şerif) Kandil günü, aynı zamanda bir kitap bayramı olarak kutlanır.

Madde-8: Birçok savaşlar ve zorunluluktan dolayı azalan nüfusumuzun artması ile beraber sağlıklarımızın, hayatlarımızın korunması en birinci amacımızdır. Türk; mikroptan, pis havadan, salgından ve pislikten çekinir, bol ve saf hava, bol güneş ve temizliği sever. Ata mirası olan binicilik, nişancılık, avcılık, denizcilik gibi beden eğitiminin yayılmasına çalışır. Hayvanlarına da aynı dikkat ve özeni göstermekle beraber cinslerini düzeltir ve sayılarını çoğaltır.

Madde-9: Türk, dinine, ulusuna, toprağına, hayatına ve varlığına düşman olmayan uluslara hep dosttur; yabancı sermayesine karşı değildir. Ancak kendi yurduna, kendi diline ve yasasına uymayan kurum ve kuruluşlarla ilişkide bulunmaz. Türk, bilim ve sanat yeniliklerini nerede olursa olsun doğrudan doğruya alır ve her türlü ilişkide fazla aracı istemez.

Madde-10: Türk, açık alın ile serbestçe çalışmayı sever; tekel istemez.

Madde-11: Türkler, hangi sınıf ve meslekte olurlarsa olsunlar, birbirlerini candan severler. Meslek, zümre itibariyle el ele vererek birlikler, ülkelerini ve birbirlerini tanımak, anlaşmak

Madde:12- Türk kadını ve kocası ve çocuklarını, misak-ı iktisadiye kurallarına göre yetiştirir.

Mustafa Kemal'in Kongreyi Açış Konuşması'ndan:

"...EFENDİLER ! Tarih, milletlerin, yükseliş ve çöküş nedenlerini ararken birçok siyasi, askeri, içtimai sebepler bulmak da ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler, sosyal olaylarda da etkilidir. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla, yükselişiyle alakadar ve münasebetdar olan, milletin iktisadiyatıdır. Hakikaten Türk Tarihi tetkik olunursa bütün yükseliş ve çöküş nedenlerinin bu iktisat meselelerinden başka bir şey olmadığı anlaşılır.

EFENDİLER! Tarihimizi dolduran bunca muvaffakiyetler, zaferler ve yahut mağlubiyetler yıkılış ve felaketler bunların kaffesi vukua geldikleri devirlerdeki ekonomik durumumuzla münasebatdar ve alakadardır. Yeni Türkiye' mizin layık olduğu mertebeye ulaştırabilmek için behemehal iktisadiyatımıza birinci derecede önem vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü zamanımız bir iktisat devresinden başka bir şey değildir."

Bugün içinde bulunduğumuz sıkıntıların, çözmekte zorlandığımız sorunların yıpratıcı hatta yakıcı etkileri altında millet olarak bulunduğumuz durumumuzu ve konumumuzu bir de bu kongrede alınan ve son dönemlerde uygulamak bir tarafa adını bile unuttuğumuz, Misak-ı İktisadi (Ekonomi Yemini) ilkeleri doğrultusunda yeniden gözden geçirmekte şüphesiz faydalar vardır.

Kaynaklar

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0zmir_%C4%B0ktisat_Kongresi